

DÜNYADA BUĞDAY KRİZİ YOLDA!

Hazırlayan: **EVİRİM KÜÇÜK**

DÜNYANIN EN BÜYÜK BUĞDAY İHRACATÇILARININ STOKLARI ERİYOR. UZMANLAR EN BÜYÜK SEKİZ İHRACATÇININ STOKUNDA DÜNYAYA EN FAZLA 26 GÜN YETECEK BUĞDAY KALACAĞI UYARISI YAPIYOR. TÜRKİYE'DE İSE 2000 YILINDA 92 MİLYON DEKAR ALANDA BUĞDAY EKİMİ YAPILIRKEN, 2017 YILINDA BU RAKAM 77 MİLYON DEKAR ALANA DÜŞEREK TEHLİKE SİNYALİ VERDİ.

Fotoğraflar: Dünya Gazetesi / Fotoğraf Arşivi

Dünyanın en büyük buğday ihracatçıları stokları eriyor. Sıcak ve kurak geçen yaz önde gelen buğday üreticilerinin stoklarının 2007/2008 seviyelerine düşmesine neden oldu. O dönemde zayıf tahıl stokları Afrika ve Asya'da gıda krizine ve geniş çaplı ayaklanmalara yol açmıştı. Analistler fiyatların o dönemdeki kadar yüksek olmamasının rahatlatıcı bir unsur olmasına karşın, stokların kriz alarmı vermeye başladığını söylüyor.

Uluslararası Tahıl Konseyi (IGC), küresel buğday üretiminin, 2018/19 sezonunda 42 milyon ton düşüşle 716 milyon tona gerilemesini öngörüyor. IGC'nin Ağustos raporunda, 2017/18 sezonunda 758 milyon ton olarak gerçekleştiğini öngördüğü küresel buğday üretiminin, 2018/19 sezonunda, Temmuz raporundaki öngörüsünden 5 milyon ton, önceki sezondan 42 milyon ton düşüşle, 716 milyon ton düzeyinde gerçekleşmesinin beklendiği belirtildi.

Üretim gerilerken stoklar da düşüyor

ABD Tarım Bakanlığı'na (USDA) göre 2018/2019 sezonuna girerken küresel stoklar 273 milyon tonla tüm zamanların en yüksek seviyesine çıkacak fakat USDA stokun neredeyse yarısının Çin'de olması büyük bir sıkıntı yaratabileceği uyarısında bulunuyor. Zira Çin'in stoklarını piyasaya sürmesi beklenmiyor. USDA, dünyadaki buğdayın yüzde 16'sını tüketen Çin'in yeni sezon başlarken dünya stokunun yüzde 46'sını elinde bulunduracağı, 2018/19 sezonunun sonunda ise payının yüzde 50'yi aşacağı tahminleri yürütülüyor. Bu, Çin'in stokunun beş yıl öncesine göre yüzde 135 artacağı anlamına geliyor.

Uzmanlar, sezonun sonunda en büyük sekiz üreticinin elinde dünya stoklarının sadece yüzde 20'sinin yani dünyanın buğday ihtiyacını yalnızca 26 gün karşılayacak stok kalacağını tahmin ediyor. 10 yıl önce bu ülkeler toplam stokun yüzde 30'unu elinde bulunduruyordu.

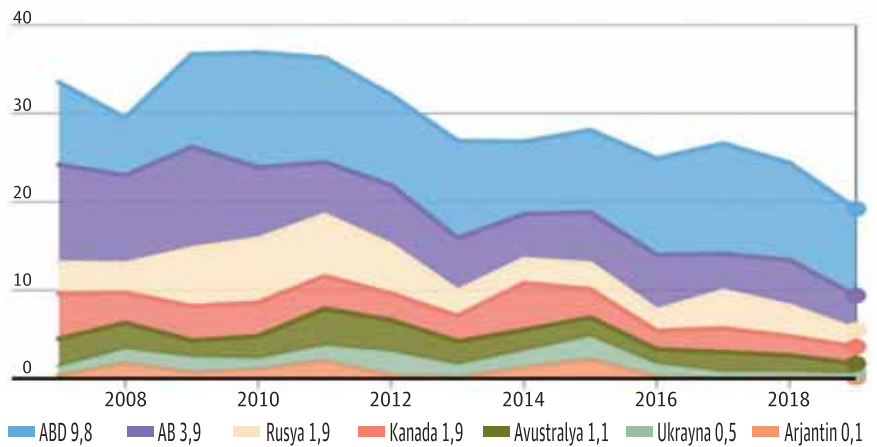
Fiyatlar bir yılda yüzde 25'den fazla arttı

Kuraklığın vurduğu buğdayın fiyatı üç yılın en yüksek seviyesinde. Chicago

Dünyanın en büyük ihracatçıları stoklarda payı

ABD'nin envanterlerdeki payı artarken ABD ve Kanada'nın azalıyor (%)

Ticaret Borsası'nda (CBOT) Aralık vadeli buğday fiyatları eylül ayı içinde yüzde 1.6 artarak 5.31 dolar/buşel seviyesine çıktı. Fiyatlarda son bir yıllık yükseliş yüzde 25'i aştı. Yine de fiyatların 2007/2008 krizinde gördüğü 13.34 dolarlık rekor seviyenin altında olması analistlere göre krizin tekrar etmesini engelleyecek. Analistler ayrıca Kuzey Afrika ülkelerinin, stoklarının kriz döneminden daha yüksek olması nedeniyle daha iyi bir pozisyonda olduğunu söylüyor.

Türkiye'de durum ne?

Bu arada Ziraat Mühendisleri Odası'nın yayımladığı "2018 yılı Buğday Raporu"na göre Türkiye'de 2000 yılında 92 milyon dekar alanda buğday ekimi yapılırken, 2017 yılında 77 milyon dekar alanda buğday ekimi yapıldığına dikkat çekildi.

Raporda, "Aynı dönemde 49 milyon ton buğday ithal edilmiş, karşılığında 13 milyar dolar ödemiştir. Bu yılın ilk yarısında 3 milyon ton buğday ithal edilerek 634 milyon dolar ödenmiştir" denildi.

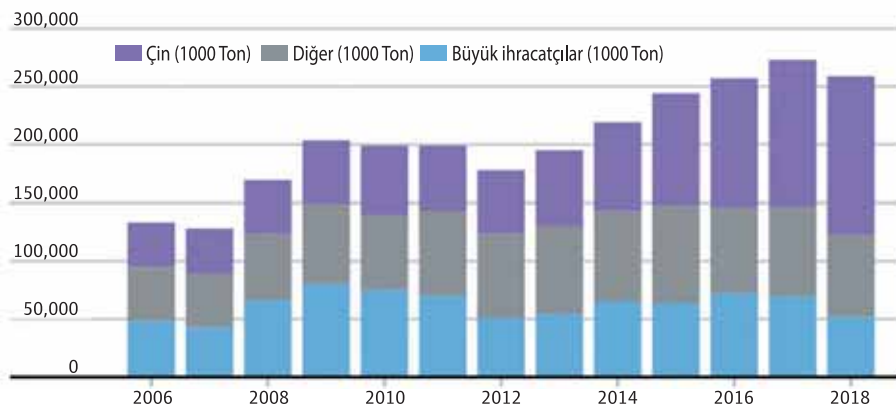
Türkiye'de dekar başına buğday veriminin yıllar itibariyle yükselme kaydetmesine rağmen ortalamasının dünya veriminin altında olduğuna dikkat çekilen raporda, "Yüksek kaliteli tohum kullanımı buğdayda verimliliği etkileyen en önemli faktördür. Türkiye'nin buğday üretimi 2016 yılında 20 milyon 600 bin ton iken 2017 yılında yüzde 4.4 artışla 21 milyon 500 bin ton olmuştur. Uygulanan politikalar, çiftçiyi buğday ekmekten vazgeçirmektedir. Türkiye'de 2000 yılında 92 milyon dekar alanda buğday ekimi yapılırken, 2017 yılında 77 milyon dekar alanda buğday ekilmiştir" ifadelerine yer verildi.

2018 yılında ekim alanlarının daralması, girdi maliyetleri, verilen teşvikler, doğal afetler, buğday hastalıkları nedeniyle verim ve kalite düşüklüğü beklendiğine vurgu yapılan raporda ZMO, 2018 yılı buğday üretim tahminini yaklaşık 19.5 milyon ton olarak açıkladı.

Raporda, "Buğday üretimi bakımından kendine yeterli düzeyde olan Türkiye'de, bazı yıllar olumsuz iklim koşullarına bağlı olarak üretim ve kalitede yaşanan sorunlardan dolayı talep karşılanamamakta ve ithalat yapılmaktadır" denildi.

Dünyada en büyük stok Çin'de

Büyük oyuncuların toplam içindeki payı %20 civarında. 10 yıl önce oran %35 idi.

Türkiye’de ortalama buğday verimi (Kuru+Sulu) 276 kg/dekar olduğu bilgisi verilen raporda, Türkiye’nin dünya buğday üretiminde yüzde 3 civarında bir paya sahip olduğu kaydedildi.

Dünyada buğday üretim miktarları incelendiğinde Çin, Hindistan, Rusya ve Ukrayna’da üretim artarken Avustralya ve Kanada’da üretimin düşüş gösterdiği belirtildi.

Buğdayın kendi kendine döllen bir bitki olması ve ekilen tohumlukların üç yılda bir sertifikalı tohumluklarla yenilenmesi nedeni ile Türkiye’de her yıl yaklaşık 540 bin ton buğday tohumluğu kullanılması gerektiği kaydedilen raporda, “Ülkemizde üretilen sertifikalı tohumluk miktarı 2007 yılında 210 bin ton iken 2014 yılında 403 bin ton, 2015 yılında 484 bin ton ve 2017 yılında 508 bin ton olarak gerçekleşmiştir” ifadelerine yer verildi.

Her yıl ithalat rakamları artıyor

Raporda öne çıkan notlar şöyle: “Türkiye’de her bölgede yetiştirilebilen buğday yaygın olarak İç Anadolu Bölgesi’nde üretilmektedir. 2017 yılı ekmeçlik buğday üretiminde İç Anadolu Bölgesi yüzde 32’lik pay ile ilk sırada yer almaktadır. Bunu yüzde 18 ile Marmara Bölgesi ve yüzde 15 ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi izlemektedir. Üretimin en az olduğu bölgeler Doğu Anadolu ve Ege Bölgeleri’dir.

Makarnalık buğday üretiminde ise ilk sırada yüzde 38’lik üretim ile İç Anadolu Bölgesi ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi yer almaktadır. Ege Bölgesi ise üretimde yüzde 13’lük

SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1 BUĞDAY EKİM ALANLARININ AZALMASI:

2005 yılında 9 milyon hektar olan buğday ekim alanları giderek azaldı, 2009 yılında 8 milyon hektar, 2012 yılında 7.5 milyon hektar, 2018 yılında ise 7.6 milyon hektar oldu. Verim değerleri ise yeni çeşitlerin ıslah edilmesi, yetiştirme tekniklerindeki gelişmeler, ekim nöbeti ilkelerinin uygulanması sonucunda artış gösterse de 2016 yılında 79 milyon kişi olan ülke nüfusu, 2017 yılında 80 milyon kişiye ulaştı ve 2023 yılında 86 milyon kişiye ulaşması bekleniyor. Dolayısıyla artan nüfusun beslenmesi için buğday ekim alanlarının acilen artırılması gerekmektedir.

2 TARIMSAL ÜRETİMDE GİRDİ MALİYETLERİNİN YÜKSELMESİ:

Buğday alım fiyatları belirlenirken maliyetler göz önünde bulundurulmalıdır. Buğday fiyatlarındaki artış kimyasal gübre ve mazot gibi temel girdi fiyatlarının gerisinde kaldığından, buğday üretimi çiftçiye gelir getirmemektedir. Yüksek girdi maliyetleri nedeniyle kazanç elde edemeyen çiftçi üretimden vazgeçti. Kırsal nüfusu azaldı, 2010 yılında köy nüfusu yüzde 23.7 iken, 2017 yılında yüzde 7.5 oldu.

3 BUĞDAYA YAPILAN DESTEKLERİN YETERSİZ OLMASI:

Sulu tarım alanlarında diğer tarım ürünlerinin kârlılık oranının yüksek olmasından dolayı buğday, artık kıraç alanların ürünü ya da münavebe ürünü olarak görülmektedir. Bunun için

buğdaya yapılan destekler bölgesel olarak yeterli yağış altında, sulu/kurak farklılıkları dikkate alınarak artırılmalıdır. Üretimde yağışa bağlı olarak görülen dalgalanmaları azaltmak için kuru tarımda uygulanması gereken yetiştirme tekniklerine önem verilmeli, sulama imkânlarını artırmak için yatırımlar hızlandırılmalıdır. Tarımsal desteklerin çiftçilerin üretime başlamadan önce verilmesini sağlayacak bir sistem geliştirilmelidir.

4 İTHALATA DAYALI TARIM POLİTİKALARI NEDENİYLE GÜMRÜK VERGİLERİNİN SIFIRLANMASI:

Resmi Gazete’nin 15 Ağustos 2018 tarihli sayısında yayımlanan Cumhurbaşkanlığı Kararı ile TMO’ya sıfır gümrük ile 750 bin ton buğday,

pay ile üçüncü sıradadır.

Türkiye'de buğdayın yurt içi kullanımı 2016/17 döneminde 18 milyon 756 bin ton, gıda olarak tüketimi 14 milyon 490 bin ton, tohumluk olarak kullanımı 1 milyon 381 bin ton, yemlik olarak kullanımı 2 milyon 305 bin ton, kayıp 581 bin ton, kişi başına tüketim 182 kg'dır.

Türkiye'nin ithalat ve ihracat değerlerine baktığımız zaman, her yıl ithalat rakamları artar iken ihracat rakamları düşmektedir.

Türkiye'nin buğday ticareti ile ilgili ilginç durum, buğday ithal edilmesine karşın, önemli miktarda un ihracatı gerçekleşmesidir. 2017 yılında 3.5 milyon tona yakın un ihraç edilmiştir. Bu miktar da ithal edilen buğdaydan un yapıldığında elde edilecek bir miktardır.

Un ihracatı yapılan ülkeler arasında en önemli pay Irak'a aittir. Türkiye'den un ihracatının yarısı bu ülkeye yapılmaktadır. Türkiye'den 2017 yılında ihraç edilen unun yüzde 51.2'si, bu yılın ilk yarısında ise yüzde 49.55'i Irak'a gönderilmiştir.

Türkiye dışarıdan önemli miktarda buğday ithal etmesine karşın, az miktarda da olsa buğday ihracatı yapmaktadır. 2017 yılında 42 bin ton buğday ihraç edilmiştir. Türkiye üretiminin yüzde 20-25'i kadar buğday ithalatı gerçekleştirmektedir.

Buğday ithal ettiğimiz ülkeler arasında Rusya 2017 yılında yüzde 59'luk, 2018 yılının ilk yarısında ise yüzde 78'lik oranla ilk sırada yer almaktadır. Rusya dünyada en fazla buğday ihracatı yapan ülke konumunda bulunuyor.

Dünya buğday ticaretinde önemli bir paya sahip ülkeler, üretimlerinin büyük bölümünü ihraç etmektedirler. En fazla buğday ithalatı yapan ülkeler Mısır ve Endonezya'dır."

700 bin ton arpa, 700 bin ton mısır ve 100 bin ton pirinç ithalat yetkisi verildi. Aynı ürünler için, aynı miktar ve şartlarda 29 Temmuz 2017 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 2017/10589 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile benzer yetki verilmişti. TÜİK verilerine göre Türkiye 2016 yılında 20.6 milyon ton, 2017 yılında ise 21.5 milyon ton buğday üretti. Aynı yıllarda sırası ile 4.22 milyon ton ve 4.99 milyon ton buğday ithal etti. 2018 yılının ilk yarısında ise 2.9 milyon ton buğday ithalatı gerçekleştirildi. 10.01 GTİP buğday grubunda yer alan ürünlerin bir kısmında gümrük vergisi zaten sıfır olarak uygulanıyordu. Karar ile gümrük vergisi yüzde 45 olan buğday çeşitlerinde de gümrük vergisi sıfır oldu. İthalat söylemleri özellikle ürün hasat sezonlarında piyasaları

olumsuz yönde etkilemekte, ürün fiyatlarının düşmesine yol açmakta, çiftçi üretimden soğutmakta hatta üretimden vazgeçmektedir.

5 NADAS ALANLARININ AZALTILMASI:

Nadasa bırakılan alanların azaltılması için gerekli çalışmalar yapılmalıdır. Türkiye'de büyük kısmı İç Anadolu ve geçit bölgelerinde olmak üzere 4.5 milyon hektar civarında nadas alanı bulunmaktadır. Tarım potansiyelinin önündeki en büyük engel, bu potansiyelin kullanılamıyor olmasıdır.

6 LİSANSLI DEPOCULUĞUN GELİŞTİRİLMESİ:

Lisanslı depoculuk faaliyetlerinden birçok üretici haberdar değildir ya da yanlış bilgiye sahiptir. Sistemin geliştirilmesi için öncelikli olarak,

desteklemelerin yanında sahada tanıtım ve bilgilendirme faaliyetleri etkin olarak yapılmalıdır. Buğdayda kalite parametrelerine göre alım ve buna bağlı depolama konusunda, hızlı analiz yöntem ve tekniklerinin geliştirilmesine yönelik araştırma ve çalışmalar yürütülmelidir.

7 PİYASA DÜZENLEYİCİ KURUMLARIN AKTİF OLARAK GÖREV ALMASI:

TMO ve tarım ürünleri piyasasını düzenleyici diğer kurumlar üreticilerin çıkarlarını koruyacak, üretimin devamlılığını sağlayacak şekilde aktif hale getirilmeli, ürün pazarlaması, girdi temini ve işlenmesi konularında faaliyet gösteren kamu kurumları yeniden oluşturulmalıdır. Üreticilerin kooperatif örgütlenmesi teşvik edilmelidir.